

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Augustini Barbosa ... Collectanea doctorum tam
veterum, quam recentiorum, in ius pontificium universum**

In Qvo Tertivs Et Qvartvs Decretalivm Libri continentur

Barbosa, Agostinho

Lugduni, 1669

De Diuortiis. Tit. XIX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95279](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95279)

S V M M A R I V M.

- 1 Matrimonij ab accusatione repellitur, qui denuntiationis tempore tacuit, nisi denuntiationem probabiliter ignorauit, vel iuret de nouo didicisse, & quod non obicit illam malitiosè.
- 2 Absens non præsuntur scire ea, quæ sunt in ciuitate.
- 3 Absentia cion sit facti, non præsuntur, nisi probetur.
- 4 Vicinus egrotus graui morbo non præsuntur scire facta vicini, vel quæ publicè sunt in ciuitate.
- 5 Notitia eorum, quæ publicè, & solemniter sunt, præsuntur.
- 6 Ignorantiam alleganti incumbit onus probandi.
- 7 Impedimentum an possit iuramento probari, ostenditur.

C A P. Cùm in tua. VI. & fin.

Matrimonium iam factum accusans si in tempore denuntiationum non manifestauit, non est admittendus nisi eo tempore fuerit extra diocesim, vel non potuerit habere notitiam denuntiationis, v. g. si ex morbo non erat sanæ mentis, vel ita puer ut hoc non intelligeret, vel alia causa legitima fuerit impeditus, vel etiam si iuret quod ea postea didicit ab alijs qui sciuerunt denuntiationes, & siluerunt, hic enim esset audiendus si etiam iuret quod hoc non procedit ex malicia. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Canis. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 102. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 595. remissum Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 1. Decret. lib. 4. sub hoc tit. cap. vnic.

Extra Diocesim existeret.] Notatur ad hoc, quod absens non præsuntur scire ea, quæ facta sunt in ciuitate, vt per Boët. decis. 39. n. 17. Duen. reg. 125. lim. 2. Tiraq. de retract. tit. 1. §. 36. gloss. 2. n. 57. Surd. decis. 246. n. 16. Sayr. in clau. Regia, lib. 3. c. 5. n. 5. Mascard. de probat. concl. 29. §. n. 7. vbi n. 12. resoluit absentiam cùm sit facti, non præsumi nisi probetur, nam absens præsuntur ignorare etiam ea, quæ publicè nota sunt. Roland. conf. 9. n. 44. lib. 1. Honded. conf. 55. num. 49. & 50. lib. 1. Card. Tusch. lit. I. concl. 18. n. 8. & concl. 22. n. 6. & lit. S. concl. 64. n. 8. Farin. fragm. crimin. p. 2. lit. I. n. 101. vbi n. 102. cum Card. Tusch. declarat, dummodo absentia sit longa, & remota & talis vt id, de quo queritur, verisimiliter ad notitiam absentis peruenire non potuerit, aliàs secus. Vnde ignorantiam crassam, & lupinam non excusare per hunc textum tenent Costa de facti scientia, & ignor. in sp. 81. n. 16. & alij, quos refert Farin. d. lit. I. n. 165.

Si nimia infirmitatis feruore, &c.] Notatur ad hoc, quod consanguineus, vel vicinus egrotus graui morbo non præsuntur scire facta vicini, vel consanguinei, aut ea, quæ sunt publicè in ciuitate, vt per Tiraq. in tract. de indic. in rebus exig. vers. 14. pag. 56. Mascard. d. concl. 29. §. n. 10. Surd. d. decis. 246. n. 16. Sebast. Medic. de casu fortuito, p. 1. q. n. 17. vers. tertio infirmus, Gabr. commun. tit. de præsumpt. concl. 6. n. 32. Card. Tusch. lit. C. concl. 741. n. 18. Ioan. Bapt. Costa de facti scientia, & ignor. disp. 73. à n. 7. Farin. d. lit. I. n. 196.

Quod denuntiationem publicè factam, &c.] Notatur ad hoc, quod præsuntur notitia eorum, quæ publicè & solemniter sunt, vt per Mascard. de probat. conclus. 1102. n. 6. quia publica vox, & fama inducit scientiam. Ioseph. Ludou. Perns. decis. 103. n. 12.

Alioquin cùm rationabiliter, &c.] Notatur ad hoc, quod ignorantiam alleganti incumbit onus probandi, vt per Sanch. de Matrim. lib. 9. disp. 32. n. 4. Et cùm sit quid in animo consistens iuramento probatur, Menoch. de arbitr. casu 186. à n. 2. Mascard. de probat. conclus. 638. n. 1. & 2. & concl. 881. Seraph. de priuilegiis iuram. priuileg. 4. Mancin. de iur. effect. 103. num. 1. Card. Tusch. lit. I. concl. 24. n. 1. Bapt. Costa de facti scientia, & ignor. in sp. 84. n. 2. Farin. d. lit. I. n. 2. cum seqq.

Nisi propriè firmauerit iuramento.] Ergo impedimentum potest iuramento probari, contra text. in cap. ex literis, supr. de in integr. restit. & in cap. cupientes, §. quod si per viginti, & ibi gloss. verbo fides, de elect. lib. 6. de quorum iurium conciliatione agunt Menoch. de præsumpt. lib. 1. præs. 78. n. 10. & 11. & Alciar. eod. tract. reg. 3. præs. 16. n. 3. vers. sed tamen saluando, vbi dicit text. in presenti, loqui quando præsumptio illa oriens ex publico proclamare, & similibus est debiliior ea, quæ oritur ex iuramento: vel potest dici text. procedere vbi impedimentum per iuramentum non potest verosimiliter probari, text. verò in d. cap. ex literis, & in d. cap. cupientes, locum habere vbi impedimentum potest verosimiliter probari per testes, vel aliter legitime, quia tunc non admittitur iuramentum partis, ne recedamus à reg. cap. licet vniuersis, supr. de testibus.

In gloss. Iuramentum. Notatur ad hoc, quod aduersus præsumptionem scientiæ eorum, quæ publicè sunt, resistentem contra eum, qui præsens fuit, admittitur probatio per eius iuramentum, vt per Lap. alleg. 94. n. 5. Ozaic. decis. 71. n. 28. Menoch. d. præs. 78. num. 6.

De Diuortiis.

TIT. XIX.

VPER hanc rubr. scripserunt Zabab. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Durand. in breuiar. aureo iuris Canon. fol. 131. & in speculo iuris, sub hoc tit. lib. 4. Steph. Ranchin. in continuat. tit. Decret. fol. 168. Ioan. de Londis in breuiario sanctorum Canon. fol. 1-8. Petr. de Rauenna in compend. iuris Canon. Mart. Mesnart. in epitome Decret. Dana. Venat. in analysi method. iuris Pontif. à pag. 574. Goffr. & Host. in sum. huius tit. Alex. Cassan. & Anast. Germ. in paratitulis ad quinque libros Decret. Lancel. in Instit. iuris Canon. Cafarel. in eror. eiusdem iuris, Canis. in sum. eiusdem, Barth. Carthag. in expos. tit. Decret. Typæ. in analytica postremi iuris Eccles. enarrat. nouissimè Ioan. Honor. lib. 4. sum. in Decret. omnes sub hoc tit.

De materia huius tit. vide latissimè Sanch. de matr. lib. 10. Bonac. eod. tract. q. 4. punct. 5. Farin. in praxi crimin. p. 5. q. 143. §. separatio.

S V M M A R I V M.

- 1 Homicidium necessarium non priuat spe coniugij, sed machinatio in mortem coniugis sic.
- 2 Mulier insidiatrix in mortem viri punitur poena amissionis coniugij, etiamsi insidia effectum non sint consecuta.
- 3 Factum narratur cuiusdam mulieris insidiantis mortem viro suo.

Cap.

CAP. Si qua. I.

- 1 **H**omicidium necessarium, v. g. ad defensionem suae vitae non privatur spe coniugij futuri, sed machinatio privata, ut si mulier est machinata, & misit aliquos ut suum maritum interficerent, & maritus inuolatus aliquem occidit, maritus non privatur spe coniugij, at mulier sic. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 112. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 593. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 20. c. 1. defumitur ex Concil. apud VVo. matiam relat. per Burchard. lib. 6. Decret. c. 41. & per Iuon. p. 10. c. 169.
- 2 Collige ex text. mulierem inidiatricem in mortem viri puniri poena amissionis coniugij, quamvis infidiae effectum non sint consequuta, ut per Boët. decis. 262. n. 3. cum seqq. Menoch. de arbit. casu 360. n. 82. intellige dummodo ad aliquem actum exteriorem producta fuerint, ex Farin. in praxi crimin. p. 5. q. 143. num. 155.
- 3 Referunt Doctores de hac materia agentes exemplum cuiusdam mulieris infidiantis mortem viro suo; hæc enim cum diu illam tacuisset, & minime reperiri posset, vna nocte plorans stabat in stabulo ubi eius maritus mortuus absconditus fuerat, & fœtebat, & ad ploratum mulieris vicini occurrerunt, quod fuit causa, ut reperto cadavere, & muliere tortâ, ac confessâ quod suum maritum occidi fecerat à quodam suo amasio, statim suspensa fuit, propterea tanti criminis gravitas postulabat, narrat Boët. decis. 262. n. 6. ad fin. Dec. in tract. crimin. lib. 9. c. 13. n. 16. & c. 14. num. 9. Farin. d. p. 5. q. 120. num. ult.
- 4 In gloss. Inidiatrix. Hanc gloss. communiter DD. sequuntur, teste Farin. d. p. 5. q. 143. n. 155.

SVM MARIVM.

- 1 Coniuges propter aliud crimen à spirituali fornicatione, vel etiam carnali non separantur, & sic separati nubere non possunt, quia tenet Matrimonium.
- 2 Diuertere coniugibus ob nullum crimen aliud à fornicatione carnali vel spirituali licet, si ille coniux illo in plicitus non pertrahat alterum ad peccandum.
- 3 Dinortium quoad thorum licitum est propter adulterium spirituale.
- 4 Coniugi diuertere integrum est quando ab altero coniuge ad peccandum inducitur.
- 5 Matrimonij vinculum propter hæresim non dissolvitur.
- 6 Vxori datur actio ad separationem thori propter ipsius viri adulterium.

CAP. Quæsiuit à nobis. II.

Alex. III.

- 1 **C**onjuges propter aliud crimen à spirituali fornicatione, vel etiam carnali non separantur, & propter eam separati nubere non possunt, quia tenet Matrimonium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 112. Alagona in compend. iuris

Canon. pag. 598. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 20. c. 2. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 3. c. 1. §. quod autem.

Pro furto, vel alio crimine, &c. [Notatur ad hoc, quod propter nullum crimen aliud à fornicatione carnali, vel spirituali licet coniugibus diuertere, si coniux illo implicitus non pertrahat alterum ad peccandum, ita D. Thom. in 4. dist. 19. q. vnc. art. 6. in corpore, D. Barbol. p. 2. rubr. ff. solut. Matrim. à n. 17. Sanch. de Matrim. lib. 10. disp. 17. n. 3. Farin. in praxi crimin. p. 5. q. 143. n. 98. & 241. Quicquid hodie afferant propter alia crimina adulterio paria, veluti veneficium, participationem, & similia, de quibus in l. consensu, C. de repud. Matrimonium posse dissolui quoad thorum, & mutua cohabitationem. Rip. in rubr. de iudic. n. 18. cum seqq. Lara in l. si quis à liberis, §. si quis ex his, an. 7. ff. de liberis agnos.

Nisi fidei sue religionem corrumpere velit. [Notatur ad hoc, quod propter adulterium spirituale, quale est hæresis, vel apostasia à fide, in quam alter coniux libere, licitum est dinortium quoad thorum, ut per Surd. de aliment. tit. 7. q. 21. Couar. de sponsal. p. 1. c. 5. §. 5. n. 4. Bellet. disquisit. cleric. p. 1. tit. de favore cleric. lib. 9. c. 4. n. 106. Henric. in sum. lib. 11. c. 17. mon. 7. Valer. Reginald. in praxi fori poenit. lib. 3. i. n. 314. Farin. d. q. 143. n. 18. Sanch. d. lib. 10. disp. 17. n. 5. cum seqq. qui etiam resoluunt ratione hæresis licitum esse dinortium quo ad mutua obsequia, cohabitationem, ac debitu coniugale.

Verum si coniugem suam, &c. [Notatur ad hoc, quod si integrum est coniugi diuertere quando ab altero coniuge ad peccandum inducitur, timereque sibi animæ ruinam, ut per Gaet. in reper. cap. ad l. i. n. 10. §. 4. n. 235. Anglin flor. Theolog. p. 1. de matrim. q. 12. de cultus disparitate, art. 2. post dub. 7. diffie. 1. Card. Bellarm. lib. 1. de Matrim. c. 14. vers. secundo sine consensu, Henric. d. c. 27. n. 7. D. Barbol. in rubr. ff. solut. Matrim. p. 2. n. 30. Sanch. d. disp. 17. n. 5. Valer. Reginald. d. lib. 3. n. 318. vers. posterior, Bonac. de Matrim. q. 4. punct. 5. n. 25. vers. quarta. Vnde Sanch. d. disp. 17. n. 6. inferre iustitiam præbere causam diuertendi uxori ipsi si vir sit eius leno, & n. 7. si admittat domi viros procaces, & parum pudicos, & n. 8. si coniux habitare renuit, si alter latrocinium exercens diuitias congreget, vel nisi sub conditione peccati patrandi.

Semper tamen coniuges erunt. [Notatur ad hoc, quod quamvis propter hæresim fiat thori separatio, non tamen Matrimonij vinculum dissolvitur, quia non nisi per mortem coniugis alter coniux alij nubere potest, ut per Surd. decis. 249. n. 2. D. Barbol. d. p. 2. rubr. n. 19. Sanch. d. disp. 17. n. 7. Farin. d. q. 143. n. 108. De Matrimonij indissolubilitate vide Petr. de Ledesma. de Matr. q. 67. art. 1. cum seqq. Sanch. lib. 2. disp. 17. c. 14. Gutier. de matr. c. 54. Bonac. eod. tract. q. 2. punct. 11.

In viris quoque, &c. [Ex his verbis colligitur Farin. d. q. 143. n. 22. uxori dari actionem ad separationem thori propter ipsius viri adulterium.

SVM MARIVM.

- 1 Vir non potest dimittere uxorem sine iudicio Ecclesiæ, etiam propter impedimentum parentele naturalium, quæ tamen si fuerit publica & notoria, & non opponat Episcopus ex officio adhibita gravitate Matrimonia illicitè contracta dissolui potest.
- 2 Sententia iudicis desideratur ut licita sit thori separatio.
- 3 Adulterium ubi esset ita notorium ut nulla professio

guersatione celari possent, tunc absque iudicis sententia licet fieri separatio.

4. Conciliatur text. in presenti cum cap. significasti, hoc tit.

6. Index ex officio parte inuita procedere potest ad retractandam sententiam in coniugali causa latam, ubi de errore certior factus fuerit.

CAP. PORRÒ. III.

1. Vt sine iudicio Ecclesie non potest dimittere uxorem propter parentelam etiam publicam, & notoriam, quod si fecerit, compelli debet redire sub pena excommunicationis. Quando vero parentela est publica, & manifesta, ut in primo, vel secundo gradu, & nullus acceperit, Episcopus ex officio adhibita grauitate Matrimonia illicitè contracta dissolvere potest. Colligitur ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andri. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Canis. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 115. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 599. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 20. c. 3. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 50. c. 29. §. porro.

2. Collige ex text. sententiam iudicis desiderari ut licita sit thori separatio, ut per Gaëtum in reper. c. ad limina 30. q. 1. §. 4. in 422. Caltro lib. 2. de lege penali. c. 8. vers. igitur. Card. Bollar. in suis controuers. lib. 1. de Matrim. c. 14. vers. secundum est. Graffis in decis. aureis, p. 2. lib. 1. c. 12. num. 66. in fin. & n. 73. casu 2. Perez l. 7. gloss. 1. col. 2. str. 15. lib. 8. Ordin. Morl. in empirio iuris, p. 1. tit. 1. q. 9. n. 51. Butr. de dement. tit. 7. q. 17. num. 19. cum seqq. Bernard. Graue. ad pract. cam. Imper. lib. 2. concl. 2. 7. num. 24. Farin. in praxi crim. p. 59. l. 43. n. 49. cum seqq.

3. Limitant tamen aliqui supradictam conclusionem non procedere ubi taliter notorium esset adulterium, ut nulla prorsus tergiversatione celari posset, nullumque inficioni esset locus, de qua limitatione Couar. de spons. p. 2. c. 7. §. 5. n. 12. Petr. de Ledsima de Matrim. q. 62. art. 3. in fine, Vega in summa, tom. 1. c. 13. casu 1. Fr. Emman. etiam in summa, tom. 1. c. 240. num. 4. Henriq. lib. 1. c. 17. n. 2. in iuncto comment. lit. I. Sanch. de Matrim. lib. 10. disp. 12. n. 13. D. Barboia in rubr. ff. solut. Matrim. n. 26. Farin. d. q. 143. n. 52. qui duo vltimo loco citati ex hoc inferunt conciliationem ad text. in presenti, cum cap. significasti, infra hoc tit. ut scilicet text. in presenti, loquatur in notoria consanguinitate, que tamen celari aliquo modo poterat, at vero text. in d. cap. significasti, agit de notorio adulterio, quod nulla tergiversatione celari potest, tunc enim notorium impedit restitutionem, quando tale est ut nullo modo tegi valeat: que quidem conciliatio facilis est, ac veritate nititur, licet DD. diuersimodè in his iuribus conciliandis locuti fuissent, Nam Butr. hic n. 9. Zabari. n. 3. Abb. n. 9. Alex. de Neno, n. 11. Couar. d. n. 12. dicant in presenti non esse statutum, quod concedatur restitutio uxori expulse ob notoriam consanguinitatem, sed tantum prohiberi, ne vir tunc propria auctoritate a se uxorem expellat, etiam si notoria sit consanguinitas, at vero in d. cap. significasti, non decidi posse uxorem notorie adulterantem expelli propria auctoritate viri, sed uxorem sic expellam, quamvis temere, minime esse restituendam, Nanar. vero conf. 6. n. 2. sub rit. de conuers. coniugat. in antiq. & conf. 1. n. 2. in nouis, asserit text. in presenti, loqui in consanguinitate notoria, cuius exceptio minime restitutionem impedit, ac significasti, in adulterio notorio, quod restitutioni faciendæ obstat. Deinde Brunel. de spons. concl. 30. n. 12. casu 4. & Gaët. d. §. 4. n. 216. Graffis d. n. 66. & alij dicunt nostrum text. quatenus

tenus concedit restitutionem in adulterio notorio, intelligendum de commissio ante spoliū, at d. c. significasti, illam denegans de commissio postea. Denique Francisc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. comp. 2. 2. n. 43. dicit se non & præter alios existimare, ideo in hoc text. ob notoriam etiam consanguinitatem non potuisse maritum uxorem expellere propria auctoritate, quia nulla uxoris culpa à marito poterat imputari: at in casu d. cap. significasti, non fuit uxor restituta quod ea adulterium commisisset, & culpa sua cuiuslibet est nociua, quinimo uxor illic nedum semel adulterium commisit, sed & adhuc post dimissam à marito eo prætextu iterum cum alio coiens sobolem ab eo suscepit, atque ideo ne ex propria culpa & delicto commodum consequatur, iniquum ibi visum fuit Romano Pontifici fore restituendam. Verum his, & aliis reiectis intellectibus, quos adducunt Menoch. remed. 1. recap. n. 12. cum seqq. & Sanch. d. disp. 12. n. 38. priori, quem sup. ex Farin. & Barboia adduxi propter eius facilitatem, & tantorum virorum auctoritatem, inhaerendum mihi videtur, quem olim inter disputandum in Conimbricensi Academia libenter amplexus fui.

Illicite. Idem inualide, ut intelligit Sanch. de Matr. lib. 1. disp. 2. n. 81.

Tui officij interest Matrimonia, &c.] Notatur ad hoc, quod potest index ex officio parte inuita procedere ad retractandam sententiam in coniugali causa latam, ubi de errore certior factus fuerit, ut per Sanch. d. tract. de Matrim. lib. 7. disp. 100. n. 3. Et potest etiam ex officio inquirere super consanguinitate coniugis ne inter eos iniuste contrahantur nuptiæ, ut per Socin. reg. 197. fullent. 16. Farin. fragment. crim. p. 2. lit. I. n. 354.

S V M M A R I V M.

1. Uxor petens restitutionem mariti repellitur si notorie fornicata est, & maritus continuit.
2. Vir propter adulterium uxoris non potest propria auctoritate illam expellere.
3. Adulterium notorium dicitur quando est facti permanentis.
4. Spoliari dicitur mulier de domo viri & sponte recedens si volens redire non admittatur.
5. Adulterium commissum ab uxore propter sententiam mariti ab eius domo aufugiente, potest accusari per maritum.
6. Mulier ab adulterio non excusatur si dicat illud, propter famem commisisse.
7. Separatio thori propter adulterium uxoris impeditur si uxor incipiat de eodem adulterio viri, vel e contra, declaratur ibi multipliciter.
8. Adulterij notorii exceptio, seu replicatio impedit restitutionem viri, aut uxoris eam petentis.
9. Separatio thori propter adulterium, etiam fit, si vir dederit occasionem, ut mulier fornicetur.
10. Restitutio concedenda est uxori temere recedenti si postea rediens non admittatur.
11. Maritus non alit uxorem sine causa degentem extra eius domum.
12. Maritus alit uxorem, qua etsi decesserit sua culpa, tamen est parata redire.
13. Spoliatus ante omnia est restituendus, quando agit iudicio possessorio allegans spoliū, & petens se restitui.

C A P. Significasti. I V.

VXorem dimittens propter adulterium sine sententia iudicis, ideo excommunicatur, vxor verò dimissa adhuc adulteratur cum aliis, & tamen peccat reſtitui dicens ſe inſiſſe dimiſſam, & habuiſſe materiam adulterandi à marito, ſi adulterium mulieris eſt notorium, non eſt cogendus ad illam recipiendam niſi conſtititipſum virum cum aliâ adulteraſſe. Colligitur ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Colleſt. & Zabar. Ioan. Andr. Hoſt. Butr. Anchar. Panorm. Prapoſ. Alex. de Neuo, Caniſ. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 115. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 599. reſponſuè Ximen. in concord. p. 1. & 2. reſertur ab Ant. Aug. colleſt. 1. Decret. lib. 4. tit. 20. c. 4. & eſt poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. p. 16. c. 14.

2
vir propter adulterium vxoris non potest propria auctoritate illam expellere, vt per Coar. de spons. p. 2. c. 7. §. 4. n. 8. est tamen necessarium iudicium Ecclesie, Paul. Comitoli. respons. moral. lib. 1. q. 142. Parin. in praxi crim. p. 5. q. 143. n. 229. vbi n. 232. amplia vt nec etiam vir possit vxorem de suo a expellere propter praeteritum adulterium, etiam quod de illo fuerit certificatus ab aliquo viro fide digno extra iudicialiter, non enim debet sic statim fieri credulus, vt vxorem ex sua domo repellat.

3 *Verum mulier non continuit, &c.]* Notatur ad hoc, quod notorium isto casu dicitur adulterium quando est facti permanentis, veluti quando mulier postquam recessit à viro sobolem procreavit, ita Farin. d. 9. 143. num. 7.

4 *Afferens se ab ipso iniuste dimissam.*] Ergo si mulier de domo viri sponte recedat, & tamen volens redire non admittatur, dicitur spoliari, vt per Mascard. *de probat. concl.* 1329. n. 9.

5 Notatur ad hoc, quod si mulier propter fruentiam
mariti ab eius domo aufugiat & ita eiecta adulterium
committat, poterit maritus eam de adulterio accusare,
quia illud commissum fuisse culpa mariti dici non po-
test, cum illius culpa ad illud perpetrandum minime
fuerit ordinata, ita D. Barbofa in l. 2. in princ. p. 1. n. 97.
in princ. ff. solut. Matr. vbi etiam cum Menoch.
6 conf. 31. num. 30. resoluit, quod nec mulier excusa-
tur ab adulterio, si propter famem deat illud com-
mississe.

7 *Nisi confiteretur ipsum cum alia, &c.*] Notatur ad hoc, quod separatio thori propter adulterium vxoris impeditur, fit vxor excipiat de eodem adulterio viri, vel è contra, fit enim isto casu mutua debitorum compensatio, vt docent Cot.in memorab. verbo vxor suscepta de adulterio, Sanchez de Marim. lib. 10. disp. 5. n. 2. & disp. 8. n. 29. cum seqq. latè Farin. d. q. 1. 43. n. 69. cum seqq. vbi n. 71. resoluit quòd vt fiat compensatio vnus adulterij cum alio, non attenditur an quis vnum vel plura commiserit adulteria, & n. 73 quòd compensatio adulterij vnus coniugis cum altero adultero datur siue adulteria sint commissa eodem tempore, siue diuerso, & n. 79. quòd compensatio sit de Sodomia perfecta, & consummata ad adulterium, & de adulterio ad Sodomiam, & num. 77. cum seqq. quòd fit compensatio si civiliter agatur, & adulterium commissum sit post spolum.

8 *Ad eam recipiendam, &c.*] Notatur ad hoc, quòd
exceptio, seu replicatio notorij adulterij impedit re-
stitutionem viri, aut vxoris eam petentis: sibi enim vxor
à viro sine causa expulsa petat virum sibi restitui, &
vit de notorio vxoris adulterio excipiat, impedit
petitam restitutionem: & è contra si vxor, *quæ sine*

causa à suo marito aufugit, viro petenti sibi eam restituui, excipiat de notorio viri adulterio, pariter impedit petitam restitutionem, ita Farin. d. *quasi*. 143. num. 53.

In gloss. *Materiam*, in princ. ibi, *sed contrarium est verum*, &c. Notatur ad hoc, quòd separatio thori propter adulterium etiam fit si vir dederit occasionem, ut mulier fornicetur, veluti expellendo eam de domo, denegando alimenta, & quid simile, vt per Fatid. q. 141. mem. 12.

In ead. gloss. ibi *sed pone quod mulier recessit, &c.* Natur ad hoc, quod vxori temere recedenti concedenda est restitutio, si postea rediens non admittatur, ut per Sanch. *d. lib. 10. disp. 12. n. 16.*

In ead. gloss. ibi, *sed nunquid poterit a viro petere co-
pensu*, &c. j. Notatur ad hoc, quod maritus non pro
vorem sine causa degentem extrahi eius domum, vi
abique viui culpa propria temeritate ad eius contumacia
recedit, ut docent Couat. de sponsal. p. 2. c. 67. §. 1. 16. l. 1.
Tiraq. de retracti. tit. 1. §. 10. gloss. i. num. 1. 1. 16. l. 1.
In l. si quis a liberis, §. si quis ex iis, n. 34. §. si de liberis,
agnosc. Brunot. a Sole in loca contumacia. verbo maritus,
vers. maritus cogitur, Petr. Gregor. synagm. iuris lib. 3.
c. 19. n. 4. D. Barboza in rubr. ff. soluto matrim. p. 2. c. 1.
Matien. l. 2. gloss. i. n. 52. tit. 9. lib. 5. nona recap. p. 2. c. 1.
alimen. tit. 6. quest. 1. c. n. 5. §. tit. 7. quest. 6. quest. 6.
num. 1. Sanch. de Matrim. lib. 9. disp. 4. num. 2. c. 1. 16. l. 1.
Maritus tamen alie uxorem, quae eius decessit, non
culpa, tamen effi parata redire, ex Surd. tit. 9. quest. 1. 16. l. 1.
num. 26.

In gloss. Si notorium.] Notatur ad hoc, quod spoliatus ante omnia est restituendus, quando agit in iudicio possessorio, allegans scilicet spoliū, & petens se restitui; si enim agat petitorio, non statim restituendus est, sed audietur exceptio, vt per Sanchez d. diffin. 1. num. 18.

S V M M A R I V M.

- 1 *Matrimonium separatur propter adulterium nullius
& si vir postea fornicetur, reintegratur.*
- 2 *Adulterium probatur per confessionem unius ex con-
jugibus quoad effectum separationis rhoti.*
- 3 *Adulterij pœnas effugere potest vxor propter viri
sensitiam, aut propter famis necessitatem.*
- 4 *Matrimonium reintegratur si fœda separatione tibi
propter vxoris fornicationem maritus cum alia
fornicetur.*
- 5 *Confessio caloris iracundie emanata confessioni non nocet.*
- 6 *Adulterium si vxor, aut vir committat, alter quisq[ue]
innocens, non solum potest a nocenti separari, sed
etiam eo viuente ingredi religionem, aut Ordinem
suscipere.*

CAP. EX literis. V.

VXor si fornicatur, si diuortium, si deinde Maritus adulteratur, compellitur redire ad uxorem, reuerſi habitent. Colligunt ex Ordin. Abb. Anſt. Innoc. Collect. Zabai. Ioan. Andr. Holſt. Butr. Ancher. Panora. Prapof. Alex. de Nemo. Canif. Cujac. *Vizina ex rariis lib. 4. iuris Pontif. pag. 115. Alagana in compoſitionis Canon. pag. 600. remiſſiſſe Caſal in amict. & Ximen in concord. p. 1. & 2. reſertur ab Ang. collect. 1. Dever. lib. 4. ſub tit. de clauſe. deſponſ. lib. 4. c. 3.*

Cœpit publicè confiteri, &c.] Notatur ad hoc quod
ad effectum separationis thori probatur adulterium
per confessionem vnus ex coniugibus, vt per Farin.
in praxi, d. quæst. 143. n. 17. faciunt quæ Brunel. *tratt.*

de sponsal. concl. 26. n. 2. Franc. Marc. decis. 754. Menoch. de arbitr. casu 103. n. 7. & de presumpt. lib. 3. pres. 1. n. 11. Mascard. de probat. concl. 1031. n. 33. Non obstat certissima iuris regula, quæ habet confessionem delicti per se solum non sufficere ad aliquem condemnandum, cum non sit dominus membrorum suorum, l. liber homo, ff. ad leg. Aquil. Clar. §. fin. q. 57. num. 10. vbi Baiard. n. 1. cum seq. Dec. in tract. crimin. lib. 5. c. 20. n. 37. Mascard. concl. 354. a. princ. Farin. in d. praxi crimin. q. 2. n. 7. quia quoties delictum confessum nullam habet permanentiam, quia sit facti transeuntis veluti, adulterium, furtum, & his similia, ex vera & ab omnibus approbata opinione, si cum confessione concurrat partis querela, potest quis ex eo condemnari, ita in specie in crimine adulterij resoluit Clar. d. q. 55. n. 11. qui ex Boër. & aliis ita obseruari affirmat. Vnde cum in presenti prius maritus de adulterio vxorem conuenisset, atque postea eadem illud fuerit confessus, nihil mirum si potuit iudex ex illius confessione thori separationem inducere.

3 Virique priuati continentiam, &c.] Notatur ad hoc, quod vxor ab adulterij pœna excusatur propter viri leuitatem, aut propter famis necessitatem, aut propter paupertatem, vt per Menoch. conf. 31. num. 30. & 32. Baiard. ad Clar. §. adulterium, n. 35 cum seqq. Farin. in praxi crimin. q. 141. n. 60.

4 Prefatum virum ad legitimam vxorem redire compellat.] Notatur ad hoc, quod si facta separatione thori maritus cum alia muliere fornicetur, reintegratur Matrimonium, mulierque virum sibi restitui petere potest, vt docent Couar. de spons. p. 2. c. 7. §. 6. n. 5. vers. imo lata sententia, Surd. d. q. 16. n. 52. & tit. 7. q. 4. n. 10. Buccaron. de differ. inter iudicia ciuilia, & crimin. differ. 131. n. 9. D. Barbof. in l. viro, ac vxore 40. n. 3. ff. solut. Matrim. Farin. d. q. 143. num. 35. Sanch. de Matrim. lib. 1. c. disp. 9. n. 27. cum seqq. vbi ad hoc quatuor recentet Doctorum sententias, quarum vltima (cui ipse tanquam probabiliori adhæret) tenet, vt isto casu coniugi nulla competat actio aduersus coniugem, quia fornicatus fuit post sententiam diuortij ad sui fauorem latam, sed bene iudex ex officio ad euitandum fornicationis periculum possit & debeat coniuges reconciliare, & insinual ad cohabitandum cogere.

5 In gloss. Admonita, ibi, sed si fiat ex deliberatione, &c. Notatur ad hoc, quod confessio calore iracundie emanata consentienti non nocet, vt per Duen. reg. 292. ampl. 3. & reg. 119. limit. 3. Padil. in l. error, n. 15. C. de iuris & facti ignor. Perez l. 3. gloss. 2. pag. 211. tit. 8. lib. 8. Ordin. Ioan. de Selua in tract. de iureiur. p. 3. n. 30. Tiraq. de penis temper. causa 1. n. 25. Mascard. de probat. conclus. 345. n. 36. & concl. 346. n. 20. & concl. 350. n. 20. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo vol aduersary dolo, n. 42. col. 3. Farin. in praxi crimin. p. 3. q. 91. n. 24. Franc. Molin. de ritu nupr. lib. 1. comp. 30. n. 6.

6 In gloss. Redire, fin. ibi, & uterque altero inuito monasterium intrare potest. Notatur ad hoc, quod si vir aut vxor commississent adulterium, alter, qui est innocens, non solum possit ab adultera separari, sed etiam ea viuentem ingredi religionem, & sacros Ordines suscipere, quia licet maneat vinculum coniugale, tamen neoter tenetur alteri, & quilibet cessit iuri suo, vt per Stephan. Gratian. discept. forens. c. 102. num. 24. Sanch. de Matrim. lib. 10. disp. 11.

S V M M A R I V M.

1 Vxor si à viro in hæresim lapsa propria auctoritate diuertit, ad eum reuersum redire compellitur. Barbof. Collect. Tom. 1. l.

secus si per iudicem Ecclesiasticum ab eo fuisset separata.

2 Hæreticum maritum expellere potest vxor propria auctoritate non expectato Ecclesie iudicio.

3 Vxor qua propter viri hæresim ab eo discessit propria auctoritate tenetur redire si vir ad fidem conuertatur.

4 Catholicus quomodo possit à coniuge hæretico propria auctoritate separari, ostenditur.

5 Vxor separata iudicio Ecclesie à viro propter eius hæresim non tenetur amplius redire ad eum.

CAP. De illa. VI. Urban. III.

Maritus si labatur in hæresim, & vxor propria auctoritate diuertit, si maritus conuertitur, vxor debet reuerti, & est compellenda, si fuit separata per sententiam iudicis, non est compellenda. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabbar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alexand. de Neno, Canis. Cened. collect. 169. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 116. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 600. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anc. Aug. collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 20. c. 5. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 50. c. 63. & illa vero.

Sine iudicio Ecclesie declinavit, &c.] Notatur ad hoc, quod vxor potest propria auctoritate maritum hæreticum expellere, non expectato Ecclesie iudicio, vt per Surd. de aliment. tit. 7. q. 21. n. 6. vbi etiam dicit quod hic est casus in quo vxori agenti possessorio recuperanda ad coniugem, qui diuertit propria auctoritate, obstat exceptio spiritualis fornicationis, quia non potest fide salua esse tuta cum illo: addit etiam quod hæc est vna ex differentiis inter carnalem, & spiritalem fornicationem, quia pro carnali vxor non expellitur propria auctoritate nisi delictum sit notorium, sed id licet pro spirituali propter periculum infectionis.

Et cum reuersus fuerit, &c.] Notatur ad hoc, quod vxor, qua propter viri hæresim ab eo discessit propria auctoritate, & sine iudicio Ecclesie, tenetur redire, si idem vir ad fidem reuertatur, vt per D. Barbof. in rubr. ff. solut. Matrim. p. 2. n. 20. in fine, vers. non obstat secundo, Gutier. canon. lib. 1. c. 1. n. 20. Cened. ad Decret. collect. 13. n. 1. Ludou. Beia respons. casuum conscientie, p. 4. casu 30. Farin. in praxi crim. p. 5. q. 153. n. 120. cum seqq. Sanch. de Matrim. lib. 10. disp. 15. n. 13. vbi asserit ita fateri omnes DD. nisi esset timor probabilis ficti, & non vere conuersionis, & sic non cessaret periculum peruersionis Catholicæ, & n. 14. ampliat etiam quod Catholicus, qui propria auctoritate ante sententiam iudicis ab hæretico diuertit, ingressus fuisset religionem, eidem reuerso est restituendus, quia ante sententiam diuortij non est licitum coniugi Catholico religionem ingredi.

Iudicio Ecclesie.] Aduerte quod, vt Catholicus dicatur ab hæretico separatus auctoritate, ac iudicio Ecclesie, non desideratur specialis diuortij sententia, sed tantummodo iudicium illud Ecclesie, id est, sententia iudicis Ecclesiastici, qua declaretur illum esse hæreticum, ita huiusmodi sententia, absque alia separatione integrum erit Catholico omnino diuertere, vt docent Castro de iusta heret. punir. lib. 2. c. 7. Cou. de spons. p. 2. c. 7. §. 5. n. 5. Iacob. de Grassin decis. aur. p. 1. lib. 2. c. 84. n. 16. D. Barbof. d. p. 2. n. 21. & 22. Sanch. d. disp. 15. n. 20.

Eum nullatenus ducimus compellendum.] Notatur ad hoc, quod vxor separata iudicio Ecclesie à viro propter eius hæresim non tenetur amplius redire ad eum.

E E c etiam

etiam redeuntem ad fidem, ut per D. Barbof. d. p. 2. n. 10. in fine, vers. secundus est. Facin. d. q. 1. 43. n. 123. ubi n. 125. intelligit dummodo vxor sit à viro iudicio Ecclesie separata propter heresim ingressa, & professà fuerit religionem, secus si religionem non fuerit ingressa, aut ingressa, sed non professà, tunc enim viro redeundi ad fidem restituenda est, etiam quod iudicio Ecclesie fuerit separata, testaturque sic vidisse communiter Doctores distinguentes, & concordantes text. in presenti, cum cap. seq. in fin.

S V M M A R I V M.

- 1 Coniugale vinculum non dissoluitur altero coniugum fidelium in heresim lapsa, sed si vnus infidelium coniugum conuertatur ad fidem, & alter nolit sibi cohabitare, vel non sine blasphemia, aut sine peccato mortali, soluitur coniugium, & conuersus contrahere poterit.
- 2 Papa errare non potest cum aliquid definit tanquam summus totius Ecclesie prefectus, & pastor.
- 3 Matrimonium inter fideles contractum alterutro ad fidem Christi conuerso dissoluitur tribus concurrentibus.
- 4 Matrimonium tenet si alter coniugum labatur in heresim.
- 5 Matrimonium verum & legitimum est apud infideles.
- 6 Fidelis cum infideli habitare quando dicatur cum contumelia Creatoris, ostenditur.
- 7 Coniux vnus si post alium ad fidem conuertatur, primus conuersus restituitur secundo conuerso si res est integra.

CAP. Quanto. VII. Innoc. III.

- 1 **M**atrimonium inter infideles contractum soluitur si vnus conuertatur, & alter non vult cohabitare sine iniuria Creatoris, & conuersus potest aliam ducere, quia erat verum Matrimonium, sed non ratum. Si fidelium coniugum alter fiat hereticus, vel infidelis, relictus non potest alteri nubere, quia non soluit Matrimonium, erat enim ratum per Sacramentum fidei, quod durat cum vita, & sic qui remansit, est cogendus redire ad eum si reuertatur ab heresi, vel infidelitate. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Batr. Anchar. Panorm. Prapof. Alex. de Neuo, Canif. Cnjac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 117. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 600. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 14. cap. 1.
- 2 **L**icet quidam Prædecessor noster, &c. Gloss. verbo Prædecessor, in presenti, dicit huiusmodi prædecessorem fuisse Cælest. III. & ex iis verbis aliqui colligere videntur Romanum Pontificem errare posse cum aliquid definit tanquam summus totius Ecclesie præfectus, & pastor, sed occurrit Azor. in sist. moral. p. 2. lib. 5. c. 4. q. 3. vers. secundo obicitur, respondens nihil ex hoc text. probari, nec enim consequens est si aliquid in corpore iuris contineatur, ut eo ipso sit à Pontifice diffinitum, multa enim in corpore iuris habentur, quæ Pontifices non definiunt, sed dicunt suam sententiam tantummodo referentes, & ideo hic text. caute dicit, prædictum Prædecessorem sensisse, & non diffinisse.
- 3 **S**i enim alter infidelium, &c. Notatur ad hoc, quod Matrimonium inter infideles contractum alterutro ad

fidem Christi conuerso dissoluitur, potestque Christianus statim contrahere cum alia tribus concurrentibus causis; prima est cum infidelis conuersus fidelis respicit coniugium: secunda cum non vult sine iniuria Creatoris cum fidei commemorari, tertia cum ex contractu infidelis fidei perniciem atque animi exitium permaneret. Ita docent Aegid. de Sacram. tom. 2. diff. 6. dub. 5. n. 58. Bonac. de Matrim. q. 3. punct. 7. n. 4. Paul. Comit. respons. moral. lib. 1. q. 126. vers. quarta, cum sup. ubi in vers. sextam, asserit probabilius esse tribus de causis non ipso iure Matrimonium cessare infidelium, sed tunc demum cum secundum est legitimum in Christi Ecclesia celebratum, quod etiam tenet Henricus in sum. lib. 1. c. 8. n. 4. ubi in comment. lit. S, illorum non approbat opinionem negantiam valere Matrimonium secundum fideles, si infidelis coniux moritur vellet quidem remanere sine contumelia Creatoris, sed non vult conuerti, de quo etiam Bonac. d. punct. n. 6. ubi contrarium sequitur.

Si vero alter fidelium, &c. Notatur ad hoc, quod alter coniugum labatur in heresim, tenet Matrimonium & in nullo casu dimittit consummationem, ut per Basil. Pont. de imped. Matrim. c. 21. in fine, item repetit ipsemet Basil. Pont. in suo nouissimo tract. de Sacram. Matrim. c. 48. n. 27. aduertens n. 28. quod quamvis Matrimonium teneat etiam si vnus ex coniugibus labatur in heresim, attamen cohabitatio illicita est, unde separatur thorus, & domicilium, nisi consuetudine, quia periculum abest, huiusmodi prohibitio abrogatur, quo fit ut apud Gallos, Germanosque sine ulla peccato Catholici Matrimonia cum hereticis contrahant, & cum iisdem cohabitent.

Quod est Matrimonium verum inter infideles, &c. Notatur ad hoc, quod apud infideles est verum & legitimum Matrimonium, ut per Sanchez de Matrim. lib. 1. disp. 9. & lib. 7. disp. 73. n. 2. Cened. ad Decret. c. 2. n. 2. Paul. Comit. d. q. 126. vers. tertia, optime Sanchez de Sacram. in genere, lib. 2. c. 5. art. 3. vers. secunda propositio, ubi asserit quod si Matrimonium inter fideles contrahitur, verum esse potest, non tamen inter eos Sacramentum est, dicitur enim à Summo Pontifici in presenti huiusmodi Matrimonium esse verum, quia est validum, non tamen est ratum, id est, non est omnibus modis indissolubile, quia non est Sacramentum.

Non tamen est ratum, inter fideles autem verum, & ratum, &c. Ergo Matrimonium fidelium est ratum eo quod fidelium est ob susceptum Sacramentum fidei, ita Magist. in 4. dist. 39. cap. fin. in vltimis fore verbum, Palud. eadem dist. q. 1. concl. 3. Richard. arr. 1. q. 2. Gualt. Rubion. q. 2. arr. 3. Ioan. Mai. q. 1. c. 1. Thom. de Argentina q. 1. art. 1. Deça Hilpalens. dist. 16. q. 1. art. 1. in solut. ad 5. dub. contra primam conclusionem Darand. dist. 16. q. 3. n. 14. S. Antonin. p. 3. tit. 1. c. 6. quos refert communiter Basil. Pont. de Sacram. Matrim. lib. 1. c. 11. & proinde ubi n. 5. in hac verba. Quare quod nonnulli Doctores asserunt Matrimonium effici ratum qua Sacramentum est, si velint idem esse Matrimonium ratum, & esse Sacramentum, sumpta proprie voce Sacramenti, videtur falsum est. Nam Matrimonium infidelium cum ad fidem transeunt fit ratum, ut docent Ambros. (lib. 1. ad Corinth. 7.) & Innoc. (scilicet in presenti, de tamen non est, nec potest esse Sacramentum. At si nomen Sacramenti intelligant vinculum Matrimonij, quod ratione huius arcane significationis dicitur Sacramentum, ut dictum est, recte interpretari possunt, ut idem sit, ac si dicerem fieri ratum susceptione Baptismi; cum in ea susceptione conuenit Matrimonij vinculo ea ratio Sacramenti, scilicet significatio coniunctionis Christi cum Ecclesia, & dictum est, cum autem dicunt esse indissolubile,

quia ratum, & ratum, quia indissolubile, recte dicunt, loquuntur autem de insolubilitate extrinseca, ut dictum est, quae illi accedit ex susceptione Baptismi, quatenus cessat iam casus ille, in quo poterat dissolui in baptizati fauorem.

- 6 *Contumelia Creatoris.*] Contingit autem quando infidelis compellit fidelem ad peccatum, vel quando infidelis non vult nomen Dei, aut Christi audire, nisi cum despectu; vel quando nomen Dei blasphematur, vel impedit quominus debitus honor, aut laudes Deo exhibeantur, vel quando retrahit familiam à Christi fide, ita Valent. tom. 4. disp. 10. q. 1. punct. 3. Sanch. lib. 7. disp. 7. n. 6. Rebell. de oblig. instit. p. 2. lib. 3. q. 10. sect. 2. n. 2. quos refert, & sequitur Bonac. d. punct. 7. n. 5.
- 7 In gloss. Si relinquitur ibi, si autem antequam contrahat cum alia, &c. Notatur ad hoc, quod si vnus coniux post alium ad fidem conuertatur, primus conuersus restituitur secundo conuerso, si res est integra, id est, si alteri prius non nupserit, & sic inter eos reintegratur Matrimonium tanquam nouum, ita Farin. in praxi crimin. p. 5. q. 143. n. 119.

S V M M A R I V M.

- 1 Compendium huius text. refertur.
- 2 Infideles Matrimonio coniuncti in primo gradu consanguinitatis si ad fidem conuertantur, separandi sunt.
- 3 Sacramentum coniugij quomodo dicatur apud infideles existere, ostenditur, & n. 4 & 5.
- 6 Habitatio fidelis cum infideli quando poterit esse sine contumelia creatoris, quo tempore permittitur, ostenditur.
- 7 Iudaei, & infideles licite contrahunt in gradibus per leges Canonicas prohibitis.
- 8 Papa an super infideles habeat potestatem saecularem gubernatuum, remittitur.
- 9 Coniugia an soluantur per Sacramentum Baptismi.
- 10 Polygamia iure diuino, Evangelico, naturali, & humano prohibita.
- 11 Papa non potest dispensare in pluralitate vxorum.
- 12 Contrahens cum pluribus simul venientibus quas penas incurrat, remittitur.
- 13 Inquisitores contra haereticam prauitatem possunt procedere & punire contrahentem cum duabus.
- 14 Parentes an sint plus diligendi, quam vxor.
- 15 Patres veteres legis antiquae pluribus vxoribus coniuncti immunes fuerunt à culpa.
- 16 Matrimonij vinculum non dissoluitur propter coniugij adulterium.
- 17 Repudium quare fuisse licitum Hebraeis, ostenditur.
- 18 Matrimonium an statim ut infidelis conuertitur ad fidem dissoluatur, ostenditur.
- 19 Infidelis ad fidem conuersus non potest diuertere ab infideli ad fidem conuerso, obiciens ei fornicationem tempore infidelitatis.
- 21 Matrimonij separatio si Ecclesiae sententia facta sit eo quod infidelis noluerit conuerti, conuerso postea infideli, integrum est fidei ad religionem migrare.
- 22 Haereticus absolutus in foro poenitentiae potest accusari in foro externo.
- 23 Iudaeus effectus Christianus in foro conscientiae ab omnibus praeteritis peccatis & criminibus absolutus censetur.

C A P. Gaudemus. VIII.

- 1 Pagani qui habent vxores in aliquo gradu prohibito ab Ecclesia, ut in secundo, vel tertio, vel vltimo. Barbof. Collect. Tom. I. l.

teriori, si conuertantur, remanent coniuges, quia per Baptismum non soluuntur coniugia, sed crimina dimittuntur. Item habere plures vxores est inimicum fidei Christianae, nec vnquam licuit, nisi quibus fuit diuina reuelatione concessum, ut Patriarchis, & aliis viris iustis: quare infidelis habens plures vxores, licet primam repudauerit, si conuertatur, tenetur accipere primam repudiatam, nisi illa rennat cohabitare cum illo, vel nisi consentiat, non tamen sine contumelia Creatoris, vel nisi illum pertrahat ad peccandum. Si autem illa prima conuertatur, maritus prius conuersus, adhuc non duxit aliam, debet illam primam accipere, nec potest illi dimissae obicere fornicationem ex eo, quia post repudium alteri nupsit, nisi cum aliis fuerit fornicata. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Barr. Anchar. Panorm. Praepos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 118. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 601. remissus Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 14. cap. 2.

Vxores accipientes in secundo, &c.] Non autem in primo lege naturali prohibito, veluti inter ascendentes primi gradus, id est, patrem, & filium, ita docent Petr. de Ledesma de Matrim. q. 5. art. 3. diff. 1. concl. 1. Vinald. in candelabro, p. 1. Sacrament. rit. de Matrim. n. 189. Valent. p. 4. disp. 10. q. 5. punct. 3. ubi de cognationis imped. vers. quarto conuenit, Henricus in summa lib. 12. c. 9. n. 3. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 51. Valer. Reginald. in praxi fori poenit. lib. 31. num. 118. Nec inter collaterales primi gradus, quales sunt frater, & soror, est enim interdictum, ac irritum iure naturae Matrimonium inter eos contractum, ut tenent Petr. de Ledesma d. art. 3. difficult. 3. conclus. 1. & difficult. 4. conclus. 1. Valent. d. q. 5. punct. 3. rit. de Matrim. cognat. vers. sed tamen contraria sententia, Henricus d. c. 9. n. 4. plures quos refert, & sequitur Sanch. d. lib. 7. disp. 52. num. 11. vbi num. 12. infert infideles Matrimonio coniunctos in primo gradu consanguinitatis lineae transuersae, ut sunt fratres, separandos esse dum ad fidem conuertuntur, & huiusmodi Matrimonia inter fratrem, & sororem, uti prohibita lege naturali Ecclesiae, vel Papae dispensatione permitti non posse, resoluit Azor. instit. moral. p. 2. lib. 5. c. 3. quest. 2. vers. communis.

Cum Sacramentum coniugij apud fideles, & infideles existat.] Laborant maxime DD. in declarandis huiusmodi verbis cum prima facie videantur difficillimae resolutionis. Difficultatem facit, quia Sacramenta non reperiuntur nisi in Ecclesia, cap. quia ex sola 24. q. 1. cap. extra Catholicam 1. q. 1. ita ut extra illam nullum reperiatur, cap. plerumque, §. hinc est 2. q. 7. cum similibus; cum ergo Iudaei, & infideles sint extra Ecclesiam, iuxta Apostoli auctoritatem, quem refert text. in presenti, Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, iudicare, 1. ad Corinth. c. 5. & late comprobatur Card. Bellarm. in tertia controuersia generali, lib. 3. c. 3. Ratio est, quia cum careant Baptismate, quod est ianua omnium Sacramentorum, cap. veniens, de Presbyt. non baptiz. consequens est, ut omnes qui Baptismi gratiam non sunt assequuti, in Ecclesia esse dici non possint, cap. firmissime, de consecr. dist. 4. cap. maiores de Baptismo.

Quare DD. diuersas exquisierunt solutiones, in primis Couar. de sponsal. p. 2. c. 1. §. unico, n. 4. tenet Sacramentum coniugij apud infideles existere habitu, non verò actuali, verò, ut sunt Veracr. Petr. de Ledesma, & alij, quos refert, & sequitur Sanch. de matrim. lib. 2. disp. 8. n. 1. dicunt appellari in presenti, Sacramentum Matrimonium infidelium large, & improprie, in quantum aliquo modo designat vniionem Christi cum Ecclesia,

E E c 2 Ecclesia,

Ecclesia, licet improprie, quia fide carent. Non tamen Anton. Ricc. in tract. de iure person. extra grem. Eccles. exist. lib. 2. c. 1. num. 8. dicit Matrimonium dupliciter posse considerari. Primum uti naturae contractus, & remedium concupiscentiae, & uti signum rei sacrae non conferentis gratiam, & hoc modo reperitur etiam inter Iudaeos DD. in 4. sent. dist. 39. art. 1. ubi Sot. in 1. conclus. Alio modo addit idem Ricc. posse Matrimonium considerari, uti Sacramentum institutum à Christo, & hoc modo non reperitur nisi inter Christianos, prout evincunt ea, quae supra memoravimus, in confirmationem difficultatis.

Ego verò semper advertendum duxi, Sacramentum esse nomen generale, de cuius ratione saltem in genere est quoddam sit rei sacrae signum. Sacramenta autem in genere sumpta in duas partes dividuntur, in Sacramenta scilicet legis veteris, ac naturalis; & legis novae, ac Evangelicae, quae licet inter se multum differant, tamen omnia dicuntur Sacramenta, & sic appellantur à Conciliis, & sanctis Patribus, & ideo Matrimonium apud infideles dicitur Sacramentum, non quidem novae legis, sed legis naturalis; quia specialiter institutum est, tum quia significat rem sacram, id est, unionem inter Christum, & Ecclesiam, & hoc modo accipitur Sacramentum coniugij in praesenti, quod in genere est apud fideles, & infideles, sed diverso modo apud hos imperfectum significans tantum, & non efficiens; apud illos verò significans, & efficiens, ac gratiam conferens, quod post alios bene explicat Sot. in 4. dist. 26. quaest. unic. art. 1. & dist. 29. q. 1. art. 1. Specul. coniug. p. 3. art. 3. 5. novissime Basil. Pont. de Sacramento Matrimon. lib. 1. c. 6. n. 6. & communis Theologorum interpretatio, iuxta quam declarandum est, cap. ult. de transact. cap. ult. de presbyt. non baptiz. & conciliabitur cap. quanto hoc tit. cum text. in praesenti, quia in hoc Sacramenti nomen sumitur in genere, in illo verò sumitur in specie pro Sacramento novae legis, & sic etiam DD. qui videntur sibi aduersari ad concordiam reducentur.

Utrum autem Matrimonium ab infidelibus contractum, si postea ad fidem convertantur per Baptismum verum sit Sacramentum novae legis? quaestio est dubia, in qua Ioan. Ecch. homil. 37. de Matrim. Palud. in 4. dist. 26. q. 4. S. Antonin. p. 3. tit. 14. cap. 9. §. 3. ad med. affirmant verum esse novae legis Sacramentum, dummodo tamen post Baptismum pristinum Matrimonium in fidelitate contractum nouo consensu confirmetur, quasi novus ille consensus tempore habili expressus Sacramentum faciat, sicque apud utroque Indos observatum. Specul. verò coniugatorum p. 2. art. 26. affirmat Sacramentum esse, sed novum consensum post Baptismum negat esse necessarium, nam cum idem Matrimonium maneat, quod per Baptismum non dissolvitur, ex text. in praesenti, & in cap. si infideles 28. q. 1. sequitur quoddam novus consensus non facit novum Matrimonium, nec praestat novam formam, & materiam, & per consequens necessarius non est ut efficiatur Sacramentum; unde concludit, quoddam licet laudabilis sit consuetudo Ecclesiae, quae iubet infideles post Baptismum pristina Matrimonia nouo consensu confirmare, necessarium tamen non est. Durand. verò d. dist. 29. q. 3. validissimo argumento contendit Matrimonium infidelium nec ante, nec post Baptismum esse Sacramentum, ait enim in omni Sacramento factum esse necessarium, quia consistit in opere operato, sed in isto Matrimonio factum ante Baptismum non facit Sacramentum, factum verò post Baptismum, non facit Matrimonium, quia cum per Baptismum solum, non fit, de nouo fieri non potest, Baptismus verò per se

non potest Matrimonium Sacramentum facere, licet ad illud necessarius sit; ergo Matrimonium Sacramentum non est, quae sententia probabilis est, & facile defendi potest, benignius tamen erit cum plerisque asserere Matrimonium infidelium post Baptismum ornatum consequi Sacramenti, praesertim cum hoc mos Ecclesiae probare videatur, & in fortioribus terminis resoluatur Viger. de iustit. Ecclesiastica, c. 16. vers. 9.

Non illam dimittam, &c. Olim tempore primigeniae Ecclesiae & sexcentis proximis sequentibus annis propter frequentem infidelium conversionem, quae tunc fiebat, ex consilio Apostoli ad Corinth. 1. c. 7. laudabilis fuit habitatio coniugis fidelis cum infideli, quando habitare volebat sine contumelia Creatoris, ut dicitur D. August. relatus in cap. iam nunc, & sequenti c. 1. succedentibus tamen temporibus via compositionis est non modicum perniciosis periculum immixtione fidelis ex simultanea habitatione cum infideli, de propterea consuetudine Ecclesiae recepta est, ut praeceptum inductum, ne coniux ad fidem conversionis permittatur cum infideli cohabitare, text. in cap. 28. q. 1. D. Thom. Sylvest. Durand. Gabr. & alij quos refert, & sequitur Sanch. lib. 7. disp. 1. c. 12. n. 13. extendit procedere etiam si subisset aliqua via conversionis.

Qui constitutionibus canonicis non arctantur. [Nunc] tur ad hoc, quoddam gradus per canonicas constitutiones vetitis in matrimoniis contrahendis, non venditur sibi locum in matrimoniis inter Indos, seu infideles sed ipsi licet contrahunt in gradibus per Canones prohibitis, ita docent Innoc. in cap. super hi de vov. Barbat. cons. 13. n. 4. Felin. in cap. ad hoc, n. 2. de Indis, Brun. in tract. stantibus infidelibus, art. 6. sub n. 7. vers. ad hoc facit, Marquar. de Iudeis, p. 2. c. 4. n. 2. ea ratione, quia Iudaei, & infideles non ligantur constitutionibus, quae ab Ecclesia feruntur, ad dirigendum regimen spirituale, ut docent Sord. cons. 1. n. 1. lib. n. 6. & 18. Card. Mantica de iur. & iur. consens. lib. 2. tit. 8. n. 59. Sanch. lib. 6. disp. 1. n. 3. & alij plures quos refert, & sequitur Ricc. d. lib. 2. c. 3. in princ. quia Ecclesia non potest infidelibus impedimenta Matrimonij dirimentia statuere, Sanch. lib. 7. disp. 1. n. 3. ubi tamen libenter facit posse Pontificem non tanquam Ecclesiasticum Principem, sed tanquam temporalem impedimenta dirimentia Matrimonium infidelibus inhabitantes loca suae temporali iurisdictioni subdita decernere. Unde Matrimonia contracta per Indos & infideles in gradibus humana lege prohibitis post conversionem ad fidem non separari, resoluatur Ricc. d. c. 3. num. 9.

De his, quae foris sunt indicare. [Verum] Summus Pontifex super infideles habere possit potestatem generalem gubernatam, ac proinde cognoscere, indicare, & disponere de eorum negotiis laicis, licet ibi disputari de officio & potestate Episcoporum p. 1. tit. 3. c. 1. n. 1. cum seqq.

Cum per Sacramentum Baptismi non solvantur coniugia. [Ergo] non eo ipso quod alter ex coniugibus infidelibus ad fidem convertitur altero manente in infidelitate, dissolvitur coniugium, de quo vide Sanch. lib. 7. disp. 6. n. 6.

Nec ulli unquam licuit plures uxores habere. [De] Polygamia iure diuino Evangelico, naturali, & humano prohibita, vide Tiraq. l. 7. consue. gloss. 1. p. n. 20. cum seqq. ubi adducit plurimum gentium testimonia, quae plures habent uxores, & multos plures quibus non permittitur. Hentiq. in summa, lib. 1. c. 6. Menoch. de arbitr. casu 420. num. 2. quoniam plures quos refert Sanch. lib. 7. disp. 80. qm. v. 2. adde

adde Farinac. in *praxi crimin.* p. 5. q. 1. 40. n. 2. Ludou. de Sotomaior, insignem præceptorem metum, super Cantic. cap. 5. in verbo sexaginta sunt Regina. pag. 1091. Basil. Pont. de impediment. matrim. cap. 13. & de matrim. lib. 7. cap. 49. Gutier. de matrim. cap. 106. Bonac. cod. tract. 9. 3. punct. 10. à princ. nouissime Illustriss. D. meus Roderic. à Cunha post primam huius libri impressionem visus in comment. ad cap. Christiano, dist. 34. pag. 261.

11 Vnde Summus Pontifex cum dispensare non possit in iure naturæ, vel Diuino, non potest in pluralitate vxorum dispensare, vt docent Ledesma de matrim. q. 65. art. 2. conclus. 3. Valent. tom. 4. dist. 10. q. 1. punct. 3. Sanch. d. dist. 80. n. 8. Reginald. d. lib. 31. n. 4. & alij quos refert, & sequitur Bonac. dist. punct. 10. num. 4. vbi n. 6. resoluit infideles contrahentes matrimonia cum multis feminis inualide contrahere, tenerique cum prima habitare, si ipsa voluerit cum eo permanere absque Creatoris iniuria: cæteris in infidelitate remanentibus, & quamvis omnes vxores, quas vir habebat tempore infidelitatis, conuertantur, præter primam nolentem cum ipso permanere volentem, sed cum petractione ad peccatum, aut cum iniuria Creatoris, vir non tenetur ullam ex conuersis ducere, in rigore loquendo, quia nulla ex ipsis est eius coniux, excepta prima, ita DD. loco proxime citato.

12 Gravis poena imponitur ei, qui contrahit cum pluribus simul viuentibus, vt constat ex l. cum qui duas, C. de adul. & ex §. affinitatis, vers. qui duas, Instit. de mupr. & apud nostros Lusitanos in Ordinatione Regia, lib. 5. tit. 19. & apud Castellanos in l. fin. tit. 17. p. 7. & in l. 9. tit. 7. & l. 8. tit. fin. lib. 8. Ordinam. & l. 8. tit. 20. lib. 8. noua recop. referunt plura in detestationem huius criminis, diuersasque penas secundum diuersarum Prouinciarum statuta imponentes, Conar. d. part. 2. de sponsal. c. 7. §. 3. num. 6. Duen reg. 290. vers. limita tercio, Tiraq. de iure marii, gloss. 8. num. 206. & l. 7. conubiali, quest. 1. part. 7. n. 24. Gomez. l. 80. Tauri, n. 27. cum seqq. Clar. §. fornicatio, n. 30. vbi Bajard. à n. 34. Palat. in repet. rubr. de donat. inter viros, §. 57. n. 2. 5. Viu. tom. 2. commun. opin. lib. 9. tit. 7. num. 4. pag. 469. Menoch. de arbit. casu 420. n. 96. cum seqq. & consil. 16. in fin. Cabal. resol. criminal. casu 98. Farin. in *praxi crimin.* q. 1. 40. Sanch. d. lib. 7. dist. 80. & 81. plures per Cened. ad Decretal. collect. 171.

13 Inquisitores contra hæreticam prauitatem possunt procedere, & punire contrahentem simul cum duabus, vel pluribus vxoribus, tanquam contra suspectum de hæresi, eo quod videatur malè sentire de Sacramento, vt docent Perez ad tit. 1. lib. 5. Ordin. pag. 44. in fine, Menoch. d. casu 420. n. 114. & de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 6. n. 37. Nauar. consil. 1. de hæreticis, n. 8. Azue. l. 5. n. 3. tit. 1. lib. 5. noua recopit. Gutier. pract. lib. 2. q. 8. n. 1. Henriq. lib. 1. c. 2. n. 3. & lib. 1. c. 6. n. 4. Farin. d. quest. 140. num. 24. Emman. de Valle de incantationibus, & ensalm. sect. 3. cap. 1. num. 14. in princ. & cap. 3. num. 5.

14 Propter hoc relinquer homo, &c.] Ergo videtur plus diligendam esse vxorem, quam parentes, contra quartum Decalogi præceptum, & contra Doctorum resolutionem asserentium filiam teneri potius alere patrem quam maritum, de qua Sord. de aliment. ritul. 1. q. 3. n. 3; Sanch. de Matrim. lib. 9. dist. 4. n. 2. Sed hæc verba sunt intelligenda quoad vnionem carnalis copule, & cohabitationis, in aliis autem non est deferendus pater propter coniungem, secundum D. Thom. 2. 2. q. 26. art. 11. Cæterum quomodo Adamus dixerit conpecta vxore, propter hanc relinquendum patrem Barbos. Collect. Tom. 11.

& matrem, cum patre careret, vidè eleganter Colon. Concil. in lib. de Sacram. noua legis, tract. de Matrim. cap. Est autem.

Nisi cui fuit diuina reuelatione, &c.] Notatur ad hoc, quod veteres Patres legis antiquæ pluribus vxoribus coniuncti culpæ immunes fuerunt, eo quod Deus cum illis dispensauerit, quo exemplo excusari videntur olim vicini Gentiles, dum ex ignorantia vnus plures ducebat, quibus tamen per se nunquam licuit plures ducere, nec enim illis hic fauor privilegij datus est à Deo. Cæterum iam in lege Evangelica eiusmodi dispensatio cassata est à Christo Seruatore nostro, quando Matth. 19. reducit Matrimonium ad primum statum in quo vnica vxor licebat, quare nullis fidelibus, nec infidelibus licita est hodie polygamia. Hæc omnia colliges ex Card. Bellarmin. lib. 1. de Matrim. cap. 11. proposit. 3. & 4. Valent. p. 4. dist. 10. quest. 1. puncto 3. Henriq. in summ. lib. 12. cap. 6. num. 2. Sanch. de Matrim. lib. 7. dist. 80. num. 12. cum seqq. Gutier. de Matrim. cap. 106. num. 2. cum seqq. Bonacin. d. puncto 10. n. 3. & 4. Basil. Pont. de Matrim. lib. 7. c. 49. num. 4.

Qui autem secundum ritum suum, &c.] Notatur ad hoc, quod licet propter coniugis adulterium detur separatio thori, non tamen dissoluitur Matrimonij vinculum, vt per Bajard. ad Clar. §. adulterium, n. 114. latè Sanch. de Matrim. lib. 10. dist. 2. Farin. in *praxi crimin.* p. 5. q. 143. n. 33.

Repudiavit.] Notatur ad hoc, quod repudium fuit permittum non tanquam licitum, sed tanquam minus malum ad vitanda maiora, vt per Conar. de sponsal. p. 2. c. 7. §. 4. n. 4. Tiraquel. l. 9. conub. num. 5. Nauar. consil. 3. in fine, sub tit. de conuers. coniugat. in nouis, Petr. Gregor. syntagm. iuris, p. 2. lib. 9. c. 16. n. 1. & p. 3. lib. 22. cap. 3. num. 20. Sed probabilius est repudium fuisse licitum Hebraeis Deo dispensante in lege naturali, cui repudium aduersabatur, vt per Gaët. in repet. cap. ad limina 30. quest. 1. §. 4. num. 203. Veracruc. p. 2. speculi, art. 10. conclus. 1. Petr. de Ledesma de Matrim. q. 68. art. 3. conclus. 1. & 2. Angles in floribus theolog. 1. p. de Matrim. q. 7. de bigamia, art. 2. diff. 2. conclus. 1. Metin. lib. 4. de sacrorum hominum continentia, controuers. 1. c. 10. Henriq. in summ. lib. 11. c. 8. n. 13. in fine, D. Barbosa. in rubr. ff. soluto matrim. part. 2. num. 9. cum seqq. Sanch. de Matrim. lib. 10. dist. 1. num. 5. cum seqq. Maldonat. in Matth. 19. num. 8. q. 2. Azor. instit. moral. part. 1. lib. 6. cap. 1. quest. 3. circa fin. Rebell. de obligat. instit. lib. 21. q. 1. §. sect. 1. in fine, Basil. Pont. de Matrim. lib. 7. cap. 50. num. 1.

Quod si conuersum, &c.] Notatur ad hoc, quod non statim ac infidelis conuertitur ad fidem dissoluitur Matrimonium, nisi donec ipse ad alias nuptias transeat, itavt generatio vnus sit corruptio alterius, vt per Conar. de sponsal. p. 2. cap. 7. §. 3. n. 5. Nauar. in man. cap. 22. n. 49. & consil. 1. n. 6. & 9. & consil. 2. n. 5. in antiquis, & consil. 1. n. 5. & consil. 3. n. 6. & 9. in nouis, sub tit. de conuers. infidelium, Vinald. in candelabro aureo, 1. parr. de Matrim. num. 221. Vega tom. 1. summ. cap. 13. casu 5. & tom. 2. c. 34. casu 145. Angles in floribus theolog. tit. de Matrim. quest. 12. art. 2. dub. 5. Emman. Sà in summa, verbo Matrimonium, tit. de impedimentis dirimentibus, n. 8. vers. conuersus ad fidem, Petr. de Ledesma de Matrim. q. 59. art. 5. dub. unic. conclus. 5. Henriq. in summ. lib. 15. c. 8. n. 4. Sanch. de Matrim. lib. 7. dist. 75. à n. 4. Fr. Basil. Pont. de imped. matrim. cap. 21. vers. sed explicandum, pag. 171.

Nisi alias fuerit fornicata.] Aduerte quod infidelis ad fidem conuersus non potest ab infideli diuertere ad fidem conuerso, obiciens ei fornicationem tempora infidelitatis admissam occasione data per coniungem infidelis.

EEe 3 nocen

nocentem, eo quod noluerit ad consortium maritale admittere illum volentem cohabitare ab que contumelia creatoris, ut per Fr. Basil. de imped. Matrim. c. 21. vers. sunt tamen, Sanchez de Matrim. lib. 10. disp. 5. n. 8. ubi etiam asserit non ob stare huius textus decisionem, quia eo tantum pertinet ut fornicatio tempore infidelitatis admittitur non censetur deleta per Baptismum quoad dinortium ratione illius celebrandum.

20 In glos. Compellitur ibi, alij dicunt quod Matrimonium ipso iure non soluitur. Vide Farin. in praxi crimin. p. 5. q. 143. n. 111. Paul. Comit. respons. moral. lib. 1. q. 126. n. 4. nouissime Basil. Pont. in suo tract. de Sacram. Matrim. lib. 7. c. 48. & n. 16. & n. 17. asserit probabilior opinionem, qui docent Matrimonium non dissolui ipso iure infidelis discedit, vel pertrahit in peccatum, vel non vult sine iniuria Creatoris cohabitare, sed cum transit fidelis ad secundas nuptias, & in hanc suam sententiam citat S. Thom. Palud. Major. Turrecr. Armil. Syluest. Navar. Sot. & Valent. & n. 18. reprobat sententiam huius glossae dicentis, licet Matrimonium sit solum, tamen restitui iure postliminij in fauorem fidei, ex eo fundamento quia Matrimonium dici non potest postliminio redire cum eius essentia ex consensu pendat contrahentium, & quoniam cum infidelis sui coniugis conuersi pariter sequitur religionem sine nouo consensu in priori permanet Matrimonio, necessario dicendum est illud non fuisse parentum.

21 In ead. glos. ibi, sed nunquid etiam posset intrare religionem. Notatur ad hoc, quod si sententia Ecclesiae separatio Matrimonij facta esset eo quod infidelis non luerit conuerti, conuerso postea infideli integrum est fidei ad religionem migrare, ut per Sanchez lib. 7. disp. 76. n. 1.

22 In glos. Poterit, fin. Notatur ad hoc, quod haereticus siue ab Episcopo, siue ab Inquisitore, aut ab alio absoluendi facultatem habente, absolutus in foro poenitentiae, potest nihilominus accusari in foro externo, citari, carpi, & in carcerem detrudi, torqueri, & puniri siue canonica, siue ciuili poena, quia poenitentia pro foro interno imposita tendit ad alium finem, nempe ut per illam poenitens satisfaciatur Deo, & ipsi reconcilietur; at poena fori externi spectat ad vindictam publicam, & Reipubl. satisfactionem, ut per Anton. Gomez tom. 3. var. c. 1. n. 40. Aniles ad c. 2. 5. Preter. glos. la pramatica, n. 10. Penna in directorio Inquisit. p. 2. commento 25. vers. rursus altera questio. Azor. instit. moral. p. 1. lib. 8. c. 19. q. 6. & c. 10. q. 10. Sanchez in praecipua Decalogi, lib. 2. c. 12. n. 7. tom. 1. Illustriss. D. Roder. à Cunha comment. ad c. 6. n. 5. disp. 192.

23 In ead. glos. ibi, dicas quod omne crimen tollitur in Baptismo. Notatur ad hoc, quod in foro poli, & conscientiae Iudeus effectus Christianus ab omnibus praeteritis criminibus & peccatis absolutus censetur, ut docent Conarr. var. lib. 2. c. 10. sub n. 4. Sord. de aliment. tit. 7. q. 1. n. 45. Sanchez d. lib. 10. disp. 3. n. 5. Farin. in praxi crimin. p. 3. q. 98. n. 150. plures per Cened. ad Decret. collect. 2. n. 3. Illustriss. D. Roder. à Cunha ad c. 1. n. 5. disp. 26.

S V M M A R I V M.

- 1 Fratri relicta in uxorem accipere non licet, & de facto ducta separanda est, nisi aliter Ecclesia dispenseret.
- 2 Affinitatis impedimentum inter Iudeos, & infidèles contrahitur, amplius ut ibi.
- 3 Iudaei an utantur nostris legibus, remissiuè.

Frater non potest ducere uxorem relictam a fratre, licet dispenseetur cum nouiter conuersis, ut remaneant in Matrimonio, quod in infidelitate contrahunt more Moisaico, ut suscitarent semen fratri, colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabon. Neno. Canis. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Prae. pag. 120. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 601. remissiuè Catal. in annot. & Ximen. in concord. p. 187. refertur ab Ant. Ang. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 14. c. 1.

Vi Matrimonij contractus cum relicto fratre non contrahitur. Notatur ad hoc, quod inter Iudeos, & infidèles contrahitur impedimentum affinitatis, nam in hoc text. infidelibus ad fidem conuersis praecipitur ne priusquam ad fidem venerint, ducant in uxorem relictam fratri sui, quod certe Ecclesia non praecipit si impedimentum affinitatis ex Matrimonio consummatione proveniens esset simplex eius inuentum, nec aliquid haberet naturalis foederis; quare ita docent D. Thoma in 4. dist. 41. quest. unica, art. 1. q. 1. in corpore, ubi Sot. vlt. art. 1. D. Antonin. in 3. p. sum. tit. 1. c. 1. in fine pro Ricciol. de iure per se extra grem. Eccles. existit. lib. 2. c. 3. plures quos refert, & sequitur Sanchez de Matrim. lib. 7. disp. 65. n. 4. quamvis Henricus lib. 11. c. 3. n. 5. censet impedimentum non contrahi, & ob id cum, qui tempore infidelitatis consummatione Matrimonium cum uxore, postea post Baptismum ducere sororem uxoris Quam quidem principalem text. conclusionem à nobis desumptam ampliant Ricciol. n. 5. & Sanchez n. 6. dictis locis procedere in impedimento affinitatis proveniente ex Matrimonio rato non consummato, limitantque in impedimento affinitatis proveniente ex actu fornicationis, ut apud ipsos videri potest.

Quatenus verò hic text. concedit nouiter conuersis ut utantur Matrimonio contracto cum relicto fratre, difficultas reputatur à Dodonibus, glos. enim, Abb. Praepos. & communis hic, exilimant Matrimonium illud fuisse contractum ante Baptismum, & eundem intellectum probant Sot. in 4. dist. 40. q. unica, art. 1. in fine, Con. de sponsal. q. 2. c. 6. §. 10. n. 3. Sed definit non potest. Primum quia si ante conversionem contraheret, nulla Pontificis concessionem opus esset, Matrimonium enim contra leges Canonicas ab infidelibus contractum valet, & post Baptismum dirigitur non potest, ex cap. gaudemus, supra hoc tit. Rostius confutatur ex verbis text. dum inquit, quia dispar est ratio ad nouo ad fidem conuersorum, igitur consecutus materiam relicti fratri erat conuersorum de nouo, & sic fidelium, qui adhuc non erant satis instructi de cessatione legis veteris in his praecipis iudicialibus, quae ad religionem, & caeremonias non pertinebant, & arbitrantur post conversionem se posse relicti fratrum nubere. Deinde conuincitur ex illis verbis propter infirmitatem genitum, quae parum conueniunt his, qui ante conversionem contraxerant, & nulla indigebant venia. Vnde verus intellectus est Matrimonium hic fuisse post conversionem ab his, qui iam erant fideles, & legibus Ecclesiasticis ligabatur, & ideo necessaria illis fuit dispensatio; quod verum text. ait, si tamen iuxta legem Moisaicam, & c. eo pertinet, quia si nuberent relicti fratri cum libere descendunt, quia id erat contra legem Moysi, qua putabant se ea uti posse, Matrimonium non erat bona fide, & in isto errore factum, neque dispensationem merebatur. Nec obstant huius interpretationi verba text. ibi, ne tales sibi de caetero possint quam ad fidem venerint, copulent, quoniam non vult Pontificis

De Donation.inter Virum, &c. Tit. XX. 607

Pontifex significare neminem ex ea Ecclesia fuisse eatus conuerfionem, est enim illud falsum, & contra manifesta text. verbain principib, conuerforum, fed illud demum vult Pontifex quod qui vique ad illud tempus post conuerfionem sic contraxerant vtantur Matrimonio per dispensationem, qui vero deinceps contraxerint post conuerfionem, careant dispensatione illa, & ideo præcipit Epifcopo, vt illis deinceps tale Matrimonium interdicit, quo pacto text. hic veram continet dispensationem, & intelligitur à Paris. in effectu conf. 68. n. 25. i. lib. 4. quamvis ab eo recedat Con. vbi fuprà non percipiens vltima verba textus.

Iuxta legem Mosaicam. Ergo Indei non vtuntur nollis legibus, de quo vide Tiraq. de iure primog. q. 66. n. 22. & 25.

De Donationibus inter Virum & Vxorē, & de dote post diuortium restituenda.

TIT. XX.

UPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præpof. Alex. de Neno, Palat. Durand. in breuiario aureo iuris Canon. fol. 131. & in speculo iuris, sub hoc tit. lib. 4. Steph. Ranchin. in continuat. tit. Decret. Ioan. de Londris in breuiario sanctorum Canon. fol. 1. 8. Petr. de Raucenna in compend. iuris Canon. Martin. Mefnart. in epitome Decretal. fol. 168. Dan. Venat. in analyfi methodica iuris Pontif. à pag. 583. Goffr. & Hofl. in sum. huius tit. Alex. Caflan. & Anaftal. Germon. in paratilis ad quinque libros Decret. nouiffimè Ioan. Honor. lib. 4. finem in Decret. Barthol. Carthag. in expofit. tit. iuris Canon. omnes sub hoc tit.

De Materia huius tit. vide apud Lufitanos Ordin. Regiam lib. 4. tit. 65. vbi parens meus, & apud Castellanos l. 4. cum feqq. tit. 11. p. 4. vbi Gregor. & l. 9. tit. 9. lib. 5. noue recog. vbi Azened. Scipion. Gentil. in fpeciali tract. de donat. inter vir. & vxor. Duen. reg. 2. 21. Kircho. Soar. Bellacom. & alios tom. 1. commun. opinion. tit. 10. lib. 5. pag. 733. Ant. Gom. var. tom. 2. c. 4. n. 23. Aloyf. Ricc. in collect. decis. p. 4. collect. 799. Cenal. com. contra commun. q. 12. Card. Mantica de tacitis, & ambig. conuent. com. 2. lib. 2. 1. Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 3. q. 1. Molin. de inflit. tract. 2. disp. 286. cum feqq. Lell. eod. tract. lib. 2. c. 18. dub. 12. Sanch. de Matrim. lib. 6. Valer. Reginald. in praxi fori pœnit. lib. 25. n. 158. Azor. inflit. moral. p. 3. lib. 11. de donat. c. 10. de donat. inter vir. & vxor. Reb. de oblig. inflit. p. 2. lib. 1. q. 8. n. 44. cum feqq. & lib. 1. q. 13.

SVM MARIVM.

- 1 Matrimonio ex causa licita separato dos est vxori restituenda, & n. 2.
- 2 Matrimonio ex causa licita separato in Regno Portugallie debent omnia bona diuidi inter virum, & vxorem pro dimidia parte.
- 3 Obicitur contra text. conclusionem.
- 4 Dos restituenda est vxori, vbi fit separatio culpa mariti, non vero sua ipsius.
- 5 Dos vt per maritum restituatur vxori, necessarium est, quod mulier per sententiam iudicis Ecclesiastici ab eo fuerit separata.

- 7 Intellectus quem præstat gloss. i. ad hunc textum, an sit verus, ostenditur.
- 8 Maritus habet priuilegium vt si condemnetur ad restituendam dotem vxori, teneatur solum quatenus facere potest.
- 9 Verba quod maritus non conueniatur vltra quam facere possit, quid significant, ostenditur.
- 10 Priuilegium, quod maritus non teneatur vltra quam facere potest, ab eo remitti non potest.

C A P. Mulieres. I.

Matrimonio ex causa licita separato dos est vxori restituenda. Colligunt ex Ordin. Abb. aniq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Hofl. Butr. Anch. Panorm. Præpof. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 121. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 601. remiffiue Ximen. in concord. p. 2. refertur ab Ant. Auguft. collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 21. de dote post diuort. restituenda c. 1. & est post Concil. Lateran. sub Alex. 111. p. 50. c. 46.

Hanc eandem concl. ex hoc text. defumunt Segur. in repet. vnam ex familia, §. si fundum, n. 39. ff. de legat. 2. Palat. in repet. rubr. huius tit. §. 54. num. 10. Couar. de sponsal. p. 2. c. 6. §. 8. num. 26. Gutier. canon. lib. 1. c. 24. num. 14. & de iuram. confirm. part. 1. cap. 1. n. 61. D. Barbosa in rub. ff. soluto matr. p. 2. n. 39. cum seg. Vnde data culpa in marito superueniente morte vxoris, neque dos, neque dotis lucrum eidem coniugi competere potest. Roland. conf. 50. n. 4. vol. 1. Alex. in l. si cum dote §. fin. autem n. 10. ff. soluto matr. Socin. iun. conf. 2. in fin. lib. 1. Roland. de lucro dotis q. 68. n. 8. eo enim ipso quod dos est restituenda ob dissolutionem Matrimonij post separationem thori, omnia accessoria in consequentiam, & dependentia à prima causa subsistere non possunt. Alexand. de Neuo conf. 18. in 2. dub. Dec. resp. 52. num. 51. lib. 1. Seraphin. decis. 1308. n. 2. Rot. in Auxinnana dotis 17. Iuny 1619. coram R. P. D. meo Pirotano.

De iure vero nostri Regni Lusitania vbi de consuetudine celebratur contractus Matrimonij per charitatem medietatis, iuxta Ordin. Regiam lib. 4. tit. 46. in princ. illo separato ex causa licita quoad thorum auctoritate Ecclesiæ pro dimidia parte diuidi debet omnia bona, ita vt dimidia remaneat penes vnum, altera vero dimidia retineat sibi alter, quia ratione mutue societatis, quæ tacite inter coniuges videtur contracta in illo Regno, prædicta pars bonorum diuerfenti est acquisita, quam per diuortium etiam sua culpa factum non amittit, quia ex causa veluti onerosa ad eum pertinet, ita post Palat. in repet. rubr. huius tit. §. 34. n. 10. tradit D. Barbosa d. p. 2. rubr. n. 48. & 61. faciunt quæ ad hoc propositum relolunt Couar. de sponsalib. p. 2. c. 1. n. 8. ad finem, Pinel. in l. 2. C. de bonis mat. p. 1. n. 37. Gutier. canon. lib. 1. c. 24. n. 14. Matienf. l. 5. gloss. 9. in 1. tit. 9. lib. 5. noue recog.

Verum contra principalem textus conclusionem obicitur ab aliquibus quod vbiunque Matrimonium ex causa adulterij separatur, fit separatio ex causa licita, cum licite possit coniux propter adulterium adulterum coniugem à sua cohabitatione dimittere, iuxta text. in cap. dixit Dominus 32. q. 1. cap. Apostolus 32. q. 7. cum similibus, & tamen Matrimonio ex causa adulterij separato non est dos restituenda vxori, cap. plerumque, infr. hoc tit.

Quare facienda est differentia inter casum in quo contingit separatio culpa vxoris, & inter casum in quo contingit culpa mariti, ita vt in illo, in quo propter culpam mariti fuerit Matrimonium iudicio Ecclesiæ